

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 15/2 2026 s. 491-514, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

ARGO VE ORHAN KEMAL'İN NİTELİK BİLDİREN ARGO SÖZ VARLIĞI

Hasan SAĞLAM*

Geliş Tarihi: 24 Eylül 2025

Kabul Tarihi: 16 Ocak 2026

Öz

Bu çalışmanın amacı Orhan Kemal'in eserlerinde yer alan ve karakterlerin çeşitli özelliklerini ifade eden (fiziksel, ahlaki ve davranışsal özellikler, kişilik, yaş, ekonomik durum vb.) argo söz varlığını ortaya koymak ve bunlarla ilgili değerlendirmelerde bulunmaktır. Yazarın roman ve öykü türünde kaleme aldığı 21 eserden yola çıkılarak yapılan inceleme sonucunda, bu doğrultuda kullanılan 127 argo tespit edilmiştir. Bu argo kullanımlar ifade ettikleri anlamlara göre dört ana başlık ve 16 alt başlıkta değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda argo ifadelerin daha çok aptallık, kabalık, ahlaksızlık, düzenbazlık, işe yaramazlık, iffetsizlik, fuhuş, kabadayılık gibi olumsuz çağrışımlı yüksek alanlarda yoğunlaştığı belirlenmiştir. Sonuç olarak Orhan Kemal'in nitelik bildiren argo söz varlığının karakterlerin eğitim düzeyleri, sosyal çevreleri, ahlaki durumları ve kişilikleri hakkında önemli ipuçları sunduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe, argo, söz varlığı, Orhan Kemal.

SLANG AND THE QUALITATIVE SLANG VOCABULARY IN ORHAN KEMAL'S WORKS

Abstract

The aim of this study is to reveal the slang vocabulary found in Orhan Kemal's works that expresses various characteristics of the characters (physical, moral, and behavioral characteristics, personality, age, economic status, etc.) and to make assessments regarding them. Based on an analysis of 21 works written by the author in the form of novels and short stories, 127 slang terms used in this context were identified. These slang expressions were evaluated under four main headings and 16 subheadings according to their meanings. The evaluation revealed that slang expressions were concentrated in areas with highly negative connotations, such as stupidity, rudeness, immorality, trickery, uselessness, indecency, prostitution, and thuggery. In conclusion, it was understood that Orhan Kemal's quality-describing slang vocabulary provides important clues about the characters' educational levels, social environments, moral situations, and personalities.

Keywords: Turkish, slang, vocabulary, Orhan Kemal.

* Öğr. Gör. Dr.; Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Türk Dili Bölümü, hasan.saglam@alanya.edu.tr, ROR ID: [01zxaph45](https://orcid.org/01zxaph45).

Giriş

İnsanoğlu için dil, duygu ve düşünceleri ifade etme ve bilgi aktarımını sağlamada en temel araçtır. Bir dilin içinde barındırdığı her sözcük, söz grubu, cümle ve dil bilgisi yapısı zihinsel bir sürecin ürünüdür ve bu süreç bireyin içinde yaşadığı kültürle ve toplumla iç içe geçmiştir. Dolayısıyla dil, tarih boyunca iletişim aracı olmanın ötesine geçmiş; kültürün taşıyıcısı ve toplumsal hafızanın koruyucusu olmuştur.

Dil, toplumun her bireyinin bulunduğu ortak bir alandır. Her birey, öncelikle içinde bulunduğu toplumun dilini öğrenerek bu ortak alana dâhil olur. Ardından toplumsal kimliğini tamamlayan diğer kültürel öğeleri öğrenir. Dil ve kültür edinimiyle toplumun bir ferdi hâline gelen bireyler; yaşadıkları yer, meslek seçimleri, ait oldukları kültür ve dâhil oldukları sosyal gruplar nedeniyle bazı yerel ya da özel statülere sahip olurlar. Bireyler, bu statülerin renkliliği ve zenginliği içinde birtakım yeni vasıf ve beceriler kazanırlar. Bu kazanımlar dile de sirayet ederek ortak dilin yanında bütünü kapsamaktan uzak, yeni, alternatif bir dilin doğmasına sebep olur. Ortak dilin yanında ve onun kapsamı dışında doğmuş olması bakımından bu tür dillere özel dil denilmektedir (Özkan, 2016, s. 31-32). Ortak dil, bir ülkede konuşulan ve yazılan genel kültür dilidir. Ortak dilin içinde, belirli bir gruba veya mesleğe özgü olarak kullanılan dil ise özel dil olarak adlandırılır (Aksan, 1998, s. 87).

Her dilde, o dilin malzemelerini kullanmak suretiyle iletişimin daha etkin hâle getirilmesi, zamanla oluşan göndermelerin daha kolay ifade edilebilmesi, belirli bir alana özgü terimlerin anlamlarının zamanla değişmesi gibi birçok etkenin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan ve bir zaman sonra da kendi geleneklerini oluşturan özel diller vardır (Çifçi, 2006, s. 297). Bu diller geniş ya da dar kapsamlı olabilir. Geniş anlamda ele alındığında sosyal farklılıklar, meslekler, cinsiyet veya yaş gibi unsurlardan kaynaklanan meslek dilleri, uzmanlık dilleri veya grup dilleri gibi tüm dilsel çeşitlilikleri içerir. Dar anlamda ise sadece belirli bir gruba ait özel dil biçimlerini kapsar (Uzuntaş, 2016, s. 46). Kısaca özel diller, ortak dilden ayrılarak belirli sosyal gruplara ait insanlar arasında kullanılır. Argo da dilin genel yapısından sıyrılarak sadece belli bir sosyal grup için anlam ve işlev kazanır. Bu nedenle argo, özel diller arasında yer almaktadır (Devellioğlu, 1980, s. 13).

“Argo” sözcüğünün kökeni *Güncel Türkçe Sözlük*’te Fransızca *argot* sözcüğüne dayandırılır. Devellioğlu’na göre bu sözcük 17. yüzyılda ortaya çıkmış ve başlangıçta hırsızların ve dilencilerin kendi aralarında kullandıkları gizli dili ifade etmek için kullanılmıştır. Günümüzdeki anlamını ise 1690 yılında kazanmıştır. Dilimizde eski zamanlardan bu yana kullanılan argo; “külhanbeyi ağzı, tulumbacı ağzı, ayaktakımı ağzı, lisân-ı erazil, lisân-ı hezele, kayış dili” gibi adlarla da anılmıştır (Devellioğlu, 1980, s. 14-24).

Argo, her dilde görülebilen, toplum içinde belirli grupların farklı bir şekilde anlaşmayı sağlamak amacıyla oluşturduğu özel bir dildir (Aksan, 1998, s. 89). Belirli bir kültür veya alt kültürün standartların dışında kalan sözcük dağarcığı (Burke, 1998, s. 20) olan argo, konuşmacıların bir toplum içinde sosyal kimlik veya uyumu oluşturmak amacıyla kullandıkları, sürekli değişen günlük konuşma sözcükleri ve ifadeleri kümesi olarak da tanımlanmaktadır (Eble, 1996, s. 11). Argo iç ve dış gruplar yaratır ve bu grupları oluşturan bireyler için bir aidiyet sembolü olarak işlev görür (Coleman, 2012, s. 3). Ortak deneyimleri paylaşan grup üyeleri için bir tanıma aracı olmakla birlikte grup dışındakilerin anlam dünyasına erişimini sınırlandırır. Anlamın bilinçli biçimde örtülmesi ya da dönüştürülmesi nedeniyle, işlevsel olarak

anti-dil niteliği taşır (Allan & Burridge, 2006, s. 70). Kısaca argo, her dönemde toplumların sosyal ve kültürel yapısının bir yansıması olmuştur. Dış dünyaya karşı bir tür şifreleme işlevi gören argo sokaktan edebiyata, meslek gruplarından sosyal medyaya kadar geniş bir kullanım alanı bularak dilin gelişimine önemli katkılar sunmaktadır.

Argoda bazı sözcüklere alışılmadık anlamlar verilerek yeni, beklenmedik ve yaratıcı bir his uyandırılmaya çalışılır. Her türlü aşırı duygusallığa karşı olan argo; fiziksel kusurlar, aptallık, idealist eğilimler gibi konularda abartılı davranır. Konuşulan konuları çok ciddiye almayan küçümseyici veya alaycı bir ruh hâlini yansıtır. Argoda çoğu zaman doğal konuşma biçiminden farklı, yaratıcı, komik, dolaylı veya iğneleyici konuşma çabası hissedilir (Partridge, 1954, s. 33). Sadece yaratıcı ve eğlenceli olmakla kalmayan argo, aynı zamanda bir tür toplumsal eleştiriyi de bünyesinde barındırır. Bir dizi gündelik kavrama eski ve yeni isimler vermekle birlikte onlar hakkında bir şeyler de söyler (Mencken, 1970, s. 557). Bu yönüyle argo, dilsel bir oyun alanı olmakla birlikte egemen değerleri sorgulayan ve toplumsal gerçekliklere mesafeli bir bakış sunan eleştirel bir ifade biçimi olarak da değerlendirilebilir. Gündelik yaşamın sıradanlığını kırarak hem bireysel tavrı hem de grup kimliğini görünür kılabilmektedir.

Argo, çoğunlukla ortak dilde var olan sözcüklere yeni anlamlar yükleyerek onları kendi kullanım alanına dâhil eder (Altun, 2016, s. 85). Ancak argonun bağlı olduğu dili bilmek ya da konuşabilmek argoyu anlamak için yeterli değildir. Çünkü argo ifadeler, içinde doğdukları alt kültürlerin dışındaki kişilerin anlamakta zorlanacağı incelikler ve derin anlamlar barındırır (Arkan, 2016, s. 187). Bu nedenle argo sözcüklerin, ortak dilin sınırlarını zorlayan yaratıcı süreçlerle ortaya çıktığı söylenebilir. Bu sürecin temelinde ise anlamsal ve biçimsel dönüşümler yer almaktadır. Şen'e göre argonun temelini, ortak dilden gelen ya da yabancı dillerden ödünç alınan sözcüklere kazandırılan özgün anlamlar ve bu sözcüklerdeki biçimsel değişiklikler oluşturur (Şen, 2016, s. 22). Devellioğlu, üç başlıkta değerlendirdiği argonun temelini benzer görüşlerle açıklar: "1. Bağlı bulunduğu dilin anlamını değiştirmek, kelimeyi mecazlaştırmak yoluyla: Acıbadem, ahlat, armut... 2. Yabancı dillerden aynen veya bozuntu olarak, bazen Türkçe ile birleşme yoluyla: iskandil etmek, ispiyon... 3. Yabancı veya bağlı bulunduğu dilden uydurma, yakıştırma veya benzetme yoluyla: paço, kakanoz, keriz..." (Devellioğlu, 1980, s. 28-29). Aynı araştırmacının konuyla ilgili ayrıntılı değerlendirmesi de dikkate değerdir:

Argonun dil mekanizması oldukça karışık olmakla beraber, bazı genel ilkeler ortaya atılabilmektedir; cins isimleri sıfatlardan türetme; örtülü kelime ve terim kullanma; eski ve bölge dili sözlerinden faydalanma; genel dildeki kelime şekillerini bozma; önüne sonuna ekleme; iç düzenini altüst etme; birbirine karıştırma; kırpma; uzatma; ikizleme ve başka yollarla; hayvanları ve cansız şeyayı canlı imiş gibi gösterme; birçok yabancı asıllı kelime kullanma ve yabancı ekleri yaşayan dildeki kelimelere takma; (...) genel dildeki kelimelerin, anlamlarını kaydırma veya değiştirme; ifadeye renk, kabartı, mizah ve ince alay çeşnisini veren sözler yaratma; (...) yansımalarından ve çocuk dili kelimelerinden yeni sözler türetme; halk etimolojisi ve kelime oyunları yapma; kelimeleri bayağılık duygusu veren bir yolda söyleme eğilimleri gösterme. (Devellioğlu, 1980, s. 20)

Sonuç itibarıyla argo oluşturmak, sözcükleri rastgele bir araya getirmekten çok daha fazlasıdır. Argonun oluşumu; dilin inceliklerini anlama, çağrışım değerlerinden yararlanarak sözcüklere yeni anlamlar yükleme, mevcut dil kurallarını esnetme gibi zihinsel ve bilişsel bir süreç gerektirmektedir. Bu da ancak belli bir zihinsel kapasite ve dilsel beceriyle mümkündür. Dolayısıyla argoyu, kıvrak bir zekâ ve dilsel yaratıcılığın ürünü olan bir dil biçimi olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır.

Argo kullanımının arkasında çeşitli ihtiyaçlar yatar. Kimi zaman bu, dille oynama arzusunun veya dolaylı mesajlar iletmeye niyetinden kaynaklanır. Bazense kullanıcılar, tabu olarak görülen kavramları daha gizli bir dille ifade etmeye ihtiyacı duydukları için argoyu tercih ederler (Yağmur & Boeschoten, 2016, s. 80). Argo, ortak bilgiye sahip olunan iletişim durumlarında kullanılır (Briz, 1996, s. 62) ve iletişimin yalnızca belirli bir topluluk içinde kalması arzusunun doğmuştur (Koç, 2016, s. 127). Sechrist'a (1913) göre argo; oyun dürtüsü, gizlilik arzusu, çaba tasarrufu, doğruluk ve gerçeklik gibi nedenlerle ortaya çıkmıştır (Akt. Partridge, 1954, s. 35). Arslan, farklı bir açıdan yaklaşarak argonun psikolojiyle ilişkisini vurgular. Ona göre kişi içinde yaşadığı çevreye duyduğu öfkeyi argo kullanarak ifade eder. Yani bir nevi psikolojik rahatlama aracı görevi görerek kişinin duygusal yükünü hafifletmesine yardımcı olur (Arslan, 2009, s. 2). Son olarak Özkan, argonun geçmişten günümüze etkili bir araç olarak kullanıldığı alanları yedi madde özelinde açıklar: "I) Gizlilik a) Suçu gizleme b) Ticari sırrı gizleme c) İnanç sırlarını gizleme ç) Müstehcenliği gizleme II) Grup kimliği oluşturma III) Özenti IV) Eğlence V) Sanat ve Edebiyat VI) Aykırılık VII) İlgiyi ve dikkati çekme." (Özkan, 2016, s. 36-40). Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere argo çok yönlü bir iletişim aracıdır ve bireysel, sosyal ve psikolojik işlevlere hizmet etmektedir.

Argo zamanla unutulabilen veya ortadan kalkabilen bir yapıdadır. Bunun bir nedeni bu konuşma dili sözcüklerinin artık kullanılmamasıdır. Konuşulduğu ortamın yok olması, argonun da yok olmasına neden olabilmektedir. Diğer bir neden ise günlük ve yaygın kullanımları nedeniyle standart dile entegre olmalarıdır (Garcia, 2017, s. 6). Temel özelliği gizlilik olan argo sözcükler, toplumun farklı kesimleri tarafından anlaşılıp kullanılmaya başlanınca bu özelliğini kaybeder. Bunun sonucunda genel söz varlığının bir ögesi olur. Coleman'a göre argonun varlığını sürdürebilmesi için ya koşulların benzer kalması ya da uyum (adaptasyon) gerçekleşmesi gerekir. İşlevsel bir kullanımı olmayan argo, sürekli kullanımda yaşayamaz ancak anırtırma ya da temsili kullanım yoluyla varlığını sürdürebilir. Bir kelimenin, yazılı kaynaklarda ya da toplumsal bellekte en ufak bir iz kaldığı sürece yeniden canlandırılması mümkündür. Bu nedenle bir argo ifadenin kullanımdan tamamen düştüğünü ifade etmek oldukça riskli bir söylemdir (Coleman, 2012, s. 93). Öte yandan ortaya çıkan yeni durumlar, teknolojideki yeni gelişmeler, kültürel akımlar veya toplumsal hareketler argonun söz varlığına yeni ifadeler eklenmesine, mevcutların anlamlarının değişmesine veya kaybolmasına neden olabilmektedir. Bu süreç argonun güncel kalmasını sağlamakla birlikte zamana, bölgeye ve kültürel bağlama göre sürekli yenilenen ve dönüşen bir iletişim biçimi olduğunu da ortaya koymaktadır.

Türkçenin söz varlığını derleyen *Türkçe Sözlük*'te "kaba konuşmada, teklifsiz konuşmada, halk ağzı veya alay yollu" olarak nitelendirilen unsurlarla argo etiketi taşıyan ögeler arasında kuramsal düzeyde kesin bir ayırım çizgisi çizmek her zaman mümkün değildir (İmer, 2016, s. 401). Aktunç; küfür dili, kaba dil ve halk dilinin özellikleri anlaşıldığında, argo kullanımların ölçütlerinin de kendiliğinden belirginleşeceğini öne sürmekle birlikte (Aktunç, 1998, s. 397) günümüzde argonun sınırlarını çizmek, hangi kelimelerin veya deyimlerin kesin olarak argo olduğunu tespit etmek pratikte oldukça güç görünmektedir (Arslan, 2009, s. 27). Bu güçlüğün sebebi, söz konusu dillerin konuşma diline son derece yakın, gündelik ve doğrudan ifade biçimleri olmasından kaynaklanmaktadır (Allan & Burrige, 2006, s. 74).

18 ve 19. yüzyıllarda argo, çoğunlukla "hırsızların Latince'si" ya da "toplumun en aşağı tabakalarına ait kaba bir dil" olarak tanımlanmıştır. Bu bakış açısı, argoyu çağrışım yoluyla kötü dil konumuna yerleştirmiş; küfür, hakaret ve müstehcenlik gibi ahlaki gerekçelerle hoş

görülme her türlü dil kullanımı argo etiketiyle damgalanarak sansüre maruz bırakılmıştır (Allan & Burridge, 2006, s. 70). 20. yüzyılda argoya yönelik bakış açısında bir iyileşme görülmele birlikte olumsuz tutumlar tamamen ortadan kalkmamıştır (Coleman, 2012, s. 71). Bunun temel nedeni argonun söz varlığının daha çok olumsuz çağrışımlı sözcükler üzerine kurulmasıdır. "... argoyu meydana getiren kavramlar hırsızlık, dolandırıcılık, yağmacılık, soygunculuk ve katillik gibi sosyal kötülüklerden meydana gelmiştir." (Devellioğlu, 1980, s. 27). Bu durum argonun halk arasında küfürle karıştırılmasına neden olmaktadır. Argo ve küfür, temsil yetenekleri açısından birbirlerinin yerine kullanılabilir gibi görünse de temel oluşum nedenleri ve kullanım farklılıkları bakımından apayrı kavramlardır (Akar, 2014, s. 27). Küfür; aşağılayıcı, onur kırıcı, kaba ve yaratıcılıktan uzak bir ifade biçimidir. Argo ise ortak bir zekânın incelikle işlediği, benzetmeler, ad aktarımları, kinayeler ve mübalağalarla bezeli bir anlatım sanatıdır (Güneş, 2016, s. 307). Ayrıca küfür, gerçek anlamlı bir dil birimidir. Kişisel ya da toplumsal değerlere doğrudan saldırı amacı taşır. Argo ise içerik itibarıyla mecazi özellikler gösterir. Eğlenceli ve yaratıcı olabilmektedir. Bu nedenle argo, saldırgan bir dil biçimi olarak değil; kullanıcıya ve kullanım amacına göre anlam kazanan, estetik ve işlevsel yönleri bulunan özgün bir söz varlığı alanı olarak değerlendirilmelidir.

Argo; söz varlığına, kullanıldığı sosyal gruplara ve ifade ettiği anlamlara göre çeşitli biçimlerde sınıflandırılabilir. Bu konuda Aktunç'un yaptığı sınıflama genel kabul görmüştür. Aktunç, argoyu öncelikle alan argosu ve genel argo olarak iki grupta değerlendirmiştir. Alan argosunu "kendi sosyal çevreleriyle sınırlı yaşayan ve genel olarak toplumun, özel olarak da içinde buldukları topluluğun geri kalan kesimlerinden ayrılmak ya da korunmak isteyen, yaşama ortam ve biçimleri birbirine yakın kişilerce yaratılıp benimsenmiş sözcükler, deyimler bütünü; bu sözcükler bütününe dayalı konuşma biçimi" şeklinde, genel argoyu ise "alan argolarındaki sözcük dağarcığının, zaman içinde oluşturduğu toplam sözcük ve deyim dağarcığı ile bu dağarcığa dayalı konuşma biçimi" olarak tanımlamaktadır (Aktunç, 1998, s. 16). Aktunç, Türkiye argosunun yine kendisinin belirlediği 18 oluşum alanını yakınlıkları açısından altı ana öbekte sıralamıştır:

I. SUÇ DÜNYASI

1. Hırsız, dolandırıcı, yan kesici argosu
2. Uyuşturucu (kaçakçılığı, satıcılığı, kullanıcılığı) argosu
3. Kumar (kumarhane, kumarbaz) argosu
4. Kabadayı (bıçkın, külhanbeyi, serseri) argosu
5. Dilenci argosu

II. KAPALI DÜNYALAR

6. Hapishane, tutukevi (mahpus, tutuklu) argosu
7. Yatılı okul, okul (öğrenci, öğretmen) argosu
8. Kışla (asker) argosu
9. Denizcilik (denizci) argosu

III. AZINLIK DÜNYASI

10. Etnik azınlık argosu
11. Göçmen argosu

VI. CİNSEL DÜNYA

12. Cinsel argo (ve kadın argosu)
13. Eş cinsel argosu
14. Fuhuş (genelev, fahişe, genelev müşterisi) argosu

V. ALIŞVERİŞ DÜNYASI

15. Esnaf (satıcı, seyyar satıcı, eskici, dövizci...) argosu
16. Şoför (kamu taşıma araçları sürücüsü, yolcusu) argosu
17. Eğlence yerleri (gazino, meyhane, müzisyen) argosu

VI. SPOR DÜNYASI

18. Spor (sporcu, taraftar) argosu. (Aktunç, 1998, s. 11)

Günümüzde farklı milletler çeşitli etkileşimlerle birbirine yakınlaşmakta ve çeşitli ilişkiler içinde bir arada yaşamaktadır. Aynı kültürel ortamda birçok sosyal grubun bulunduğu, bu grupların sayısının hızla arttığı ve değiştiği gözlemlenmektedir (Mangır, 2011, s. 235). Bu durum dildeki çeşitlenmeyi de etkilemektedir. Buna bağlı olarak Özkan, Aktunç'un tasnifine inanç dünyası (dinî gruplarının argosu, fikir gruplarının argosu) ve iletişim dünyası (radyo ve televizyonlardaki sunucuların, internet, telefon ve mektup arkadaşlarının argosu) alan argolarını dâhil etmiştir (Özkan, 2016, s. 35).

Bir topluluğun dünyayla etkileşimi ne kadar genişse oluşturacağı argo da o denli zenginleşir. Bu bağlamda, köklü bir imparatorluk coğrafyasına dayanan Türk argosu da benzer bir zenginliğe sahiptir (Kefeli, 2016, s. 199-200). Bu zenginlik, zaman içinde çeşitli eserlerle yazılı dile aktarılmıştır. Türkçede argonun ilk izleri Kaşgarlı'nın *Divânü Lügati't-Türk*'ünde görülmektedir. Aktunç, "argomuzun yazılı ilk kaynağı" olarak nitelendirdiği bu eserden anlamlarıyla birlikte 50 kadar argo örneklendirmiştir (Aktunç, 1998, s. 16-19). A. Fikri tarafından 1889-1890 yılları arasında yayımlanan *Lügat-i Garibe*, bu alandaki ilk sözlük çalışması kabul edilir. Tarihte kayıtlara geçen ikinci argo sözlüğü, O. Cemal Kaygılı'nın 1932 tarihli *Argo Lügati* adlı çalışmasıdır (Sağol, 2002, s. 74-75). İlk basımı 1941 yılında yapılan *Türk Argosu*, en kapsamlı argo sözlüklerinden biridir. Ferit Devellioğlu tarafından hazırlanan eser, sözlük dışında argonun niteliği, tanımı, kökeni, oluşumu ve çeşitli dilsel özellikleri üzerine detaylı bir inceleme bölümü de içerir (Devellioğlu, 1980). Hulki Aktunç'un 1990 yılında yayımlanan *Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü (Tanımlarıyla)* adlı eseri tanıklı ve etimolojik çalışma olma özelliğini taşır. 2025'te 15. baskısını gerçekleştiren eser, Türkoloji çevrelerinde yoğun bir ilgi görmüş, argo üzerine yapılan araştırmalar için temel başvuru kaynaklarından biri olmuştur (Aktunç, 1998). Bu eserler dışında argo alanında birçok farklı türde çalışmalar yapılmış, Türkçe argo söz varlığının zenginliği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu zenginliğe katkı sağlamak amacıyla çalışmamızda, Orhan Kemal'in argo dünyasıyla ilgili tespit ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

1. Edebiyat, Orhan Kemal ve Argo

Edebiyat, dille icra edilen bir güzel sanattır ve bu nedenle dilin her türlü kullanımını içinde barındırır. Bu anlayış, özellikle realizmin etkisiyle yaygınlaştıkça dilin tüm çeşitliliği ve zenginliği -argo, küfür ve mahallî söyleyişler de dâhil- edebî eserlerde yer bulmaya başlamıştır (Aliş, 2016, s. 275). Edebî eserlerde argo kullanımı, yazarın amacına ve eserin türüne göre farklılık gösterebilir. Kefeli, argonun edebî eserlerde yüklendiği görevleri şu başlıklar altında özetler:

1. Komik durum yaratma, yergi ve gülmece için başvurulan bir kaynak (karagöz, orta oyunu, halk tiyatrosu).
2. Günlük hayatı yakından tanıtmak, tespit ve tahlillerde realiteye uygunluk sağlamak amacıyla gerçekçiliğin bir unsuru, otantik olmanın bir göstergesi.
3. Dilde yeni arayışların bir simgesi, bir başkaldırı, yaşayan şiir diline ve klişelerine karşı çıkma şekli, bir karşı anlam yaratma aracı.
4. Yabancılaşmanın, toplumdaki dışlanışlığın göstergesi. (Kefeli, 2016, s. 200)

Bu işlevler aracılığıyla argonun, edebî metinlere çok katmanlı bir etki alanı kazandırdığı söylenebilir. Bu yönüyle argo, edebî metinlerde işlevsel ve estetik bir araç olarak değerlendirilmeli, metnin anlam derinliğine yaptığı katkı göz ardı edilmemelidir.

Türk edebiyatının önemli isimlerinden Orhan Kemal; roman, öykü, tiyatro, şiir gibi edebiyatın değişik türlerinde eserler veren çok yönlü ve çok yazan bir yazardır (Aydoğan, 2008, s. 31). Toplumun aksayan yönlerinin ortadan kaldırılması için yazarların bir çözüm yolu göstermesi gerektiğine inanan yazar (Narlı, 2020, s. 35), bu nedenle toplumcu gerçekçi çizgide eserler verir (Altundaş, 2020, s. 381). Toplumcu gerçekçi eserlerde yazarlar, daha çok orta ve alt tabakaya mensup insanlar üzerinde yoğunlaşırlar (Çetişli, 1998, s. 74) ve konuşma dilini, ele aldıkları yöre insanının ağız özelliklerini gösterecek biçimde kullanırlar (Uğurdağ, 2020, s. 337). Orhan Kemal de tanıdığı ve bildiği insanları samimi bir dil ve üslup ile eserlerine taşır (Özaydın Yakıştıran, 2020, s. 357). Halkın gerçekliğinin konuştuğu dil içinde tam olarak yansıtacağı düşüncesine sahip olan yazar (Narlı, 2020, s. 39), eserleri aracılığıyla 1940-1970 arası Türkiye’inde toplumun alt tabakalarında yer alan işçilerin, mahkûmların, kenar mahalle insanların hayatlarına ışık tutar. Bu kişiler, genellikle ekonomik sıkıntılarla boğuşan, hayatta kalma mücadelesi veren ve toplumsal adaletsizliklere maruz kalan kişilerdir. Bu kişilerin aktarılmasında diyalog önemli bir yer tutar. Yazar, ele aldığı kişilerin ruh hâllerini, karakterlerini ve zihniyetlerini gerçekliği sağlamak adına doğrudan kendi diyalogları aracılığıyla yansıtır. Bunu yaparken de kişilerinin doğal konuşma biçimlerini ve günlük dildeki argoyu eserlerine dâhil eder. Bu sayede “okuyucu, roman kişilerini aracısız dinleme imkânı bulur ve böylece canlı hayat sahneleri sunarak etki gücünü arttırır.” (Çetin, 2003, s. 275-276).

Argo, bireylerin veya toplulukların dil kullanımında karşılaştıkları tehlikeler, ahlaki çatışmalar, gizlilik ihlalleri gibi baskı durumlarında başvurdukları bir iletişim aracıdır. Bu gibi durumlarda argo, yerleşik toplumsal normlara ve ahlaki kodlara karşı bir direniş biçimi ya da alternatif bir ifade yolu olarak işlev görür. Dolayısıyla, argo kullanımı bazen bir tür kaçış mekanizması, bazen de mevcut düzene karşı sessiz bir itiraz olarak ortaya çıkar (Karaağaç, 2022, s. 150-151). Orhan Kemal’in eserlerini verdiği 1950’li ve 1960’lı yıllar, doğrudan yapılan sistem eleştirilerinin sansür riski taşıdığı bir dönemdir (Bulunmaz, 2012, s. 212). Bu nedenle yazarlar, sansürden kaçışın bir yolu olarak argodan yararlanabilmektedir. Orhan Kemal’in edebî anlayışı, toplumun alt sınıflarını görünür kılmak ve onların yaşadığı ekonomik ve sosyal eşitsizlikleri yansıtmak üzerine kuruludur. Bu doğrultuda argo, onun eserlerinde mevcut otoriteyi, eşitsizliği ve yoksulluğu eleştirme aracına dönüşür. Bu bağlamda yazarın argo kullanımı, üstü kapalı bir eleştirinin ya da karşı çıkmanın dili olarak da değerlendirilebilir.

Orhan Kemal’in kendi yaşam deneyimleri de argo kullanımında önemli bir rol oynamıştır. Yazar, yaşamının büyük bir bölümünü Adana ve İstanbul’da geçirmiştir (Bezirci, 1984, s. 16). İstanbul, sahip olduğu azınlıkları argoda buluşturan bir şehirdir ve bu anlamda dünyanın en önde gelen şehirlerinden biridir (Arslan, 2015, s. 210). Keza Adana da tarih içinde çok kültürlü yapısıyla kendine özgü özellikleri olan, bol argolu bir dil meydana getirmiştir (Hız, 2021, s. 8). Bu iki şehirde hamallık, nakliyatçılık, kâtiplik, fabrika işçiliği gibi çeşitli işlerde çalışan yazar; farklı sosyal çevrelerden insanlarla iç içe yaşamış (Bezirci, 1984, s. 16), bunun dışında cezaevinde geçirdiği yıllarda farklı kesimlerden insanları yerinde gözlemeleme fırsatı da bulmuştur. Yazarın, bu insanların söz ve davranışlarını tüm renkleriyle eserlerine aktarması göz önüne alındığında, argo kullanımını kendi yaşam deneyimlerinin bir yansıması olarak görmek de yerinde olacaktır.

Sonuç olarak Orhan Kemal'in argoyu, dilsel bir zenginlik ögesi olmanın yanında deneyimlerinden yola çıkarak gerçekçiliği artırmak, karakterlerini derinleştirmek ve toplumsal eleştiriyi güçlendirmek amacıyla kullandığı söylenebilir.

2. Amaç ve Yöntem

Bu çalışmamızda amaç, Orhan Kemal'in eserlerinde yer alan ve karakterlerin herhangi bir niteliğini (fiziksel, ahlaki ve davranışsal özellikler, kişilik, yaş, dış görünüm, ekonomik durum vb.) belirtmek için kullanılan argoları ortaya koymaktır. Yazarın tüm argo söz varlığı makale sınırlarını aşacağı için böyle bir sınırlandırmaya gidilmiştir.

Çalışma, betimleyici bir çalışmadır ve çalışmada nitel araştırma yöntemi esas alınmıştır. Nitel araştırma, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların, doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma.” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 39). Veri toplamada belge (doküman) incelemesi tekniği kullanılacaktır. “Nitel araştırmalarda belge incelemesi; belgeler, arşiv kayıtları ve çeşitli materyalin araştırma konusu veriyi toplama ve çözümleme işlemidir.” (Gürbüz & Şahin, 2018, s. 430-431). Bu çalışmanın araştırma evrenini Orhan Kemal'in roman ve öykü türünde kaleme aldığı 72. *Koğuş*, *Arkadaş Ishıkları*, *Bereketli Topraklar Üzerinde*, *Bir Filiz Vardı*, *Cemile*, *Devlet Kuşu*, *Dünya Evi*, *El Kızı*, *Eskici ve Oğulları*, *Evlerden Biri*, *Kanlı Topraklar*, *Kırmızı Kúpeler*, *Küçücük*, *Müfettişler Müfettişi*, *Murtaza*, *Sokaklardan Bir Kız*, *Sokakların Çocuğu*, *Tersine Dünya*, *Vukuat Var*, *Yağmur Yüklü Bulutlar*, *Üçkâğıtçı* adlı eserleri oluşturmaktadır.

İncelenen eserlerde araştırmamıza uygun 127 farklı argo kullanım tespit edilmiştir. Bu kullanımlar ifade ettikleri anlamlara göre dört ana başlıkta sıralanmıştır. Söz konusu kullanımların hemen yanında parantez içinde sıklıkları verilmiş ayrıca argo ifadenin anlamı, tanık cümlesi, bu cümlenin geçtiği eser ve sayfa numarası da çalışmada yer almıştır. Anlamlandırma için başta Hulki Aktunç'un *Büyük Argo Sözlüğü (Tanıklarıyla)* olmak üzere *Güncel Türkçe Sözlük*'ten, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*'ten, Ferit Devellioğlu'nun *Türk Argosu* adlı sözlüğünden ve Halil Ersoylu'nun *Türk Argosu Üzerinde İncelemeler* adlı çalışmasından yararlanılmıştır. Anlamın hangi çalışmadan alındığı verilen anlamdan hemen sonra parantez içinde belirtilmiştir. Sözlüklerde bulunmayan argo ögeler (ekmeksiz, kaşkaltak, pasör) tarafımızca anlamlandırılmıştır. Tüm argo ifadelerin eserlerdeki orijinal yazımına bağlı kalınmıştır.

3. Bulgular

3.1. İnsanların Çeşitli Nitelikleriyle İlgili Kullanımlar

İnsanların fiziki özellikleri, karakter yapıları, zekâ düzeyleri, sosyal konumları, yaşları, ekonomik durumları, diğer olumlu veya olumsuz özellikleriyle ilgili argo kullanımlar bu başlık altında değerlendirilmiştir. Bir kişinin niteliklerini bir veya birkaç sözcüğe indirgeyerek hem övgü hem de eleştiri amacıyla kullanılabilen bu tür argolar, genellikle mizahi ya da aşağılayıcı ifadelerle kişinin grup içindeki yeri, sosyal statüsü ve kişilik özellikleri hakkında yol gösterici olabilmektedir. İnsanların çeşitli nitelikleriyle ilgili tespit edilen 92 argo, içerdikleri anlamlara göre 11 alt başlıkta incelenmiştir.

3.1.1. Saflık, Ahmaklık, Aptallık Bildiren Argo İfadeler

andavallı (13): Ahmak, aptal, beceriksiz, şaşkın, bön, görgüsüz (kimse), andaval. (Güncel Türkçe Sözlük)

Şekerinden, miyobisinden, karın ya da bağırsak ağrılarından söz açan adamlar da andavallının birileriydiler. (Kırmızı Küpeler, s. 91)

aval (6): Aptal, salak (kimse). (Aktunç, 1998)

Balınanın karnında bütün bunlar olur mu ulan aval! (Sokakların Çocuğu, s. 140)

deve (34): Aptal, salak. (Aktunç, 1998)

Deveye bak. Ulan içeri girecek değil ya (Sokakların Çocuğu, s. 101)

düdük (3): Aptal, düşüncesiz (kimse). (Aktunç, 1998)

Vay düdüğüm vay, vay düdüklerim vay! (Eskici ve Oğulları, s. 362)

ekmeklik (2): Saf, kolayca yenilen, hileye kolaylıkla aldanan oyuncu. (Aktunç, 1998)

Koyuverse de gülmeye başlasa zırrıkının kızacağını, belki de yanından hırsla savuşacağını biliyor, ekmekliki kaçırmak istemiyordu. (Murtaza, s. 123)

enayi (247): Aptal, bön, kolay aldatılabilen (kimse). (Aktunç, 1998)

Enayiler, insan başgardiyandan korkar mı? (72. Koğuş, s. 61)

enayi pilakisi (2): Sersem, budala, ahmak. (Devellioğlu, 1980)

Yanına sokulan arkadaşına döndü, enayi pilakisi diye mırıldandı. (El Kızı, s. 267)

gebeş (18): Aptal, salak, bön. (Aktunç, 1998)

Ulan gebeş! Türkiye'nin en iyi on birinden biri olacağım. (Arkadaş Işıkları, s. 86)

kaşalot (7): Salak, bön, kavrayışı kıt (kimse). (Aktunç, 1998)

Ulan kimdi o patlak gözlü kaşalot? (Evlerden Biri, s. 136)

kaşkaloz (2): Şaşkın, sersem, budala.

Sen kendine bak kaşkaloz. (Sokaklardan Bir Kız, s. 41)

kaz yumurtası (3): Tam aptal, kaz kadar bile olamayan, çok salak. (Ersoylu, 2004)

Hıyar, aptal, kaz yumurtası, taş arabası! (Bir Filiz Vardı, s. 39)

kelek (1): Aptal, budala (kimse). (Aktunç, 1998)

Ulan amma da kelekmiş be! (Müfettişler Müfettişi, s. 232)

keriz (32): Aptal, kolayca aldanan, saf (kimse, oyuncu). (Aktunç, 1998)

Sana ne ulan keriz, para senin mi? (72. Koğuş, s. 44)

Keşanlı (14): Saf, bön; taşralı, köylü. (Aktunç, 1998)

Deyyus, buldun Keşanlıları hı! (Bereketli Topraklar Üzerinde, s. 92)

naki kafa naki mermer (1): Aptal, bön, anlayışsız kimse.

Koca budala, naki kafa, naki mermer! (Sokaklardan Bir Kız, s. 336)

ördek (7): Aptal, enayi, hileye kanan kimse, parası sızdırılacak kişi. (Aktunç, 1998)

Bir saat içinde tamam üç yüz altmış liranın yolunu bulmuştu ki fazlası tat kaçırabilir, ayılan ördekler başına bela olabilirdi. (Tersine Dünya, s. 100)

sağmal inek (4): Aptal yerine konularak kendisinden sürekli çıkar sağlanan kimse. (Güncel Türkçe Sözlük)

Evde karıyla çocuklarının, yazıhanede arkadaşlarının sağmal ineği, dolap beygiri olmuştu yıllardır. (Müfettişler Müfettişi, s. 234)

taş arabası (14): Bön, aptal, avanak. (Aktunç, 1998)

Hıyar, aptal, kaz yumurtası, taş arabası! (Bir Filiz Vardı, s. 39)

yemlik (1): Kumarda kandırılıp parası alınan kimse. (Güncel Türkçe Sözlük)

Nerde kaldın be yemlik? (Eskici ve Oğulları, s. 295)

3.1.2. Kabalık, Görgüsüzlük Bildiren Argo İfadeler

ahlat (2): Taşralı, kaba (kimse). (Aktunç, 1998)

Bu müfettiş şayet olgun, tecrübelerle pişmiş biri değil de ham ahlatısa cahil halktan dinlediği şeyleri gerekli makama rapor eder. (Müfettişler Müfettişi, s. 56)

çemiş (2): Görgüsüz, kaba kimse. (Güncel Türkçe Sözlük)

Aptal insan bu kadar yakışıklı olduktan sonra o karıyı yanına alır da buraya gelir mi? Çemiş! (Evlerden Biri, s. 155)

hırbo (6): Kaba saba (kimse), taşralı, dışarılıklı. (Aktunç, 1998)

Madem bakamazdın, vaktiyle düşünseydin hırbo! (Eskici ve Oğulları, s. 27)

hırt (61): İncelikten yoksun, kaba (kimse). (Aktunç, 1998)

Bu hırtı bana Emniyet Müdürü tavsiye etti. (Murtaza, s. 157)

hıyar (29): Görgüsüz, kaba saba (kimse). (Aktunç, 1998)

Etrafına baksana hıyar! (Sokakların Çocuğu, s. 83)

hıyar ağası (7): Görgüsüz, kaba saba, yontulmamış kimse. (Güncel Türkçe Sözlük)

Öyle mi söyledi hıyar ağası? (Murtaza, s. 163)

hödük (2): Görgüsüz, kaba, anlayışı kıt kimse. (Güncel Türkçe Sözlük)

Hele fabrikasında çalıştığın hödük hiç bilmez. (Dünya Evi, s. 138)

kaval (2): Görgüsüz, kaba saba kimse. (Aktunç, 1998)

Kocan çirkin, kavalın biri. (Sokaklardan Bir Kız, s. 162)

meşe odunu (2): Kaba saba kimse, taşralı, görgüsüz. (Aktunç, 1998)

Neden, neden katıldı merasime bu meşe odunu? (Müfettişler Müfettişi, s. 169)

yarma (19): İri yarı, kaba saba, görgüsüz kimse. (Aktunç, 1998)

Yarma diye bağırdı kamyonun ardından. (Kırmızı Küpeler, s. 250)

3.1.3. Düzenbazlık, Kötü Niyetlilik Bildiren Argo İfadeler

çakal (13): Hileci, düzenbaz (kimse). (Aktunç, 1998)

Ulan çakal, hem kel hem fodul mu? (Eskici ve Oğulları, s. 327)

dubaracı (1): Karşısındakine oyun eden, düzen kuran kimse, hilekâr, düzenbaz. (Misalli Büyük Türkçe Sözlük)

Bu kodoş sözü, bıyık altından gülen dubaracı hemşerilerineydi. (Murtaza, s. 12)

dümenci (3): Yalancı, hilekâr, dalavereci. (Aktunç, 1998)

Bunlar hinoğlu hinler, bunlar dümencilerdir. (Üçkâğıtçı, s. 512)

ekmeksiz (1): Görüldüğü gibi olmayan; çıkarıcı, dalavereci.

Canım o haksız, ekmeksizin biriydi, bakma. (Eskici ve Oğulları, s. 180)

kaşar (41): Düzenbaz, hileci, açığöz kimse. (Aktunç, 1998)

Bu kaşara diyorum ki, lan diyorum, böyle dedenin olmasından olmaması daha hayırlı. (Kırmızı Küpeler, s. 128)

kayarto (53): Ahlaksız kimse. (Güncel Türkçe Sözlük)

Sen beni ne zaman danalar gibi kovaladın ulan kayarto! (Kırmızı Küpeler, s. 258)

orospu çocuğu (56): Ahlaksız, döneke anlamında kullanılan bir küfür sözü. (Güncel Türkçe Sözlük)

Ne o gene orospu çocuğu Bobi? (72. Koşuş, s. 75)

tırnaksız (54): Fırsatçı; kötülüğü, başkalarının güç anlarında belli olan kimse. (Aktunç, 1998)

İyi ettiniz ya, hemşeriniz tırnaksızın biridir. (Bereketli Topraklar Üzerinde, s. 40)

3.1.4. Değersizlik, İşe Yaramazlık Bildiren Argo İfadeler

fasarya (22): İşe yaramaz, yeteneksiz olan. (Güncel Türkçe Sözlük)

Ulan amma da fasaryaymışsın be! (Arkadaş Islıklar, s. 138)

fos (101): Değeri olmayan, yararsız, boş. (Ersoylu, 2004)

Esasta bey de fos ha! (Bereketli Topraklar Üzerinde, s. 174)

kıtipiyos (1): Yararsız, değersiz, düşük nitelikli kimse. (Aktunç, 1998)

İşe gelip giderken rastladığı pas aldığı erkeklerin en kıkuyruk en kıtipiyosunu bile kaçırmazdı. (Evlerden Biri, s. 75)

moloz (1): Değersiz, önemsiz kimse. (Aktunç, 1998)

Ne yapsın Ateşspor iki metreden topu boş kaleye sokamayan molozu? (Küçük, s. 32)

ot (13): Bilgisiz, görgüsüz, değersiz kimse. (Aktunç, 1998)

Bütün otlar gibi haklısın ama senin bir ot olmanı istemiyorum. (Dünya Evi, s. 169)

sapı silik (2): Adı sanı bilinmeyen, önem verilmeyen kimse; serseri. (Aktunç, 1998)

Dünya'da adam kalmadı da sapı silik Ramazan'dan mı doğacak Mehdi-i Resul?
(Vukuat Var, s. 86)

zırtapoz (4): Zıpır, delişmen, değersiz kimse, hırtapoz. (Misalli Büyük Türkçe Sözlük)

Bu yüzden kahvede çokluk, kalk lan zırtapoz derlerdi. (Yağmur Yüklü Bulutlar, s. 177)

3.1.5. Dış Görünüm, Fiziksel Özellik Bildiren Argo İfadeler

duvar (1): Sağır. (Aktunç, 1998)

Kulaklarının duvar olduğunu iyice anlamıştım. (Kırmızı Küpeler, s. 63)

filinta (2): Genç, ince uzun boylu, çevik, yakışıklı (kimse). (Güncel Türkçe Sözlük)

Filinta gibi bir oğlanla gördüm, nerde biliyor musunuz? (Kırmızı Küpeler, s. 174)

kurabiye (4): Ten rengi açık, tüysüz (oğlan, genç erkek). (Aktunç, 1998)

İnsan kısa pantolon giyer mi? Hanım evladı! Kurabiye! (Sokakların Çocuğu, s. 146)

maymun suratlı (4): Garip ve çirkin yüzlü. (Güncel Türkçe Sözlük)

Ne haddine ama kâtibin midir nedir, o maymun suratlı utanmadan buna cüret etti.
(Müfettişler Müfettişi, s. 71)

minare kırığı (10): Çok uzun boylu kimse, minare kırması. (Güncel Türkçe Sözlük)

Öyle kızıyor ki şu minare kırığına. (Müfettişler Müfettişi, s. 246)

şaşkaloz (1): Şaşı. (Aktunç, 1998)

Demek adamın damağında kalmıştı tadı? Şaşkaloz Şehvar yansındı. (Üçkâğıtçı, s. 559)

tüyü bozuk (11): Sarı, sarışın abraş (erkek). (Aktunç, 1998)

Tüyü bozuk göçmen koşarak geldi. (Eskici ve Oğulları, s. 317)

3.1.6. Ekonomik Durum Bildiren Argo İfadeler

âdembaba (59): Parasız, aç, en kötü durumdaki mahkûm. (Aktunç, 1998)

Paramparça üst başlarıyla içeri girip çıkan âdembabalar kara kuru sevimsiz şeylerdi.
(72. Koğuş, s. 2)

tırl (9): Parası olmayan, züğürt kimse. (Aktunç, 1998)

Gerçi büsbütün de tırl değildi. (Üçkâğıtçı, s. 377)

yarım pabuçlu (22): İşsiz, yoksul olan (kimse). (Güncel Türkçe Sözlük)

Dünkü yarım pabuçlunun ağa oluşuna en çok fabrikatörün oğulları içerliyor, zibidinin ayağını almayı düşünüyorlardı. (Kırmızı Küpeler, s. 105)

yollu (II) (5): Parası olan, paralı (Aktunç, 1998)

Yollu olsam insan gibi yaşamamın daniskasını bilirim. (Eskici ve Oğulları, s. 77)

yolsuz (24): Parasız, züğürt. (Aktunç, 1998)

Evet, yolsuzdu, Aynur'la evlenip babası gibi ömrünü bir kadınla, kadının doğuracağı bir alay çocuğa adamayı da istemiyordu. (Devlet Kuşu, s. 16)

yüklü (3): Paralı, varlıklı. (Güncel Türkçe Sözlük)

Marmara şişesini devirdikleri arkadaşları da yükliydi yani. (Bir Filiz Vardı, s. 166)

zil (5): Parasız, züğürt (kimse). (Aktunç, 1998)

Yolsuzum ne kelime, zilim zil. (Tersine Dünya, s. 104)

3.1.7. Yaşlılık Bildiren Argo İfadeler

kartaloz (19): Yaşlı, geçkin, kart (kimse). (Aktunç, 1998)

Gene kartaloz kariyla beraberdi seninki. (Küçücük, s. 30)

kocakarı (29): Anne. (Güncel Türkçe Sözlük)

Kocakarı da kızı da bu konuşkan, bu insan değeri bilen genç irisi adamın onlarla birlikte bulunmasından memnundular. (Eskici ve Oğulları, s. 170)

moruk (I) (11): Gençlere göre yaşlı anne, baba. (Güncel Türkçe Sözlük)

Ah şu annesi, ah şu moruk! (Küçücük, s. 54)

moruk (II) (135): Yaşlı kimse, ihtiyar. (Aktunç, 1998)

Sonra, bir moruk var avukat yazıhanesinin yanındaki odada. (Bir Filiz Vardı, s. 73)

pinpon (13): İhtiyar, yaşlı kimse. (Aktunç, 1998)

Sen ancak benim pinpon dedem gibileri tanımazsın. (Tersine Dünya, s. 71)

3.1.8. Sarhoşluk Bildiren Argo İfadeler

mastor (7): Uyuşturucu kullanarak sarhoş olmuş, çok esrimiş (kimse). (Aktunç, 1998)

Bu bakışı gayet iyi anlayan müdür, kadının mastor yani esrardan sarhoş olduğunu anlamıştı. (El Kızı, s. 332)

matiz (1): Sızacak duruma gelmiş, çok sarhoş (kimse). (Misalli Büyük Türkçe Sözlük)

Bak şu moruğa, matiz oluyor gene! (Eskici ve Oğulları, s. 39)

vilispit (5): Sarhoş, sarhoşlamaya başlamış kimse. (Aktunç, 1998)

Henüz vilispit. Paşalık zomdan önce gelir. (Kırmızı Küpeler, s. 210)

zom (21): Esrimiş, sarhoş, kendinden geçmiş. (Aktunç, 1998)

Sarhoş, zom aziz vatandaşlar güredek cevapladılar. (Müfettişler Müfettişi, s. 36)

3.1.9. Mensubiyet Bildiren Argo İfadeler

kabuklu (3): Sünnet olmamış erkek, Hristiyan. (Aktunç, 1998)

İstemiyoruz, bu kabuklu gâvuru istemiyoruz. (Cemile, s. 127)

makarnacı (2): İtalyan. (Aktunç, 1998)

Atatürk der ki: Makarnacı makarnacı! Yerinde biçimli otur, çektirme bana çizmelerimi ha! (Murtaza, s. 253)

palikarya (5): Rum delikanlısı; küçümseme yollu ödle, korkak Rum. (Aktunç, 1998)

Kaşlarına yıkılı fesleri, uçları yukarlara kıvrık bıyıkları Memet eli kulağa atmış bu şarkıyı söylemekte, palikaryalar öfkeyle bakmaktadırlar. (Devlet Kuşu, s. 119)

şopar (13): Çingene çocuğu. (Aktunç, 1998)

Yüzü çiçekbozuğu, gençten şoparın keyfi pek üstündeydi gene. (Murtaza, s. 89)

3.1.10. Olumlu Davranış veya Durum Bildiren Diğer Argo İfadeler

bıçkın (I) (3): Korkusuz, gözü pek, yürekli, cesur. (Güncel Türkçe Sözlük)

Afili, bıçkın bir külhanbeyi edasıyla geliyor yanıma. (Arkadaş Islıkları, s. 208)

cennet öküzü (4) Çapkınlık yapmayan, karısını veya sevgilisini başka kadınla aldatmayan erkek. (Ersoylu, 2004)

Bana bak Nursen, yaz o cennet öküzüne, çalışıyorum malışıyorum bilmem. (Evlerden Biri, s. 52)

harbi (123): Doğru sözlü, mert. (Güncel Türkçe Sözlük)

Harbi karı yahu, helal olsun! (Arkadaş Islıkları, s. 6)

harbici (6): Doğrucu, hile yapmayan (kimse). (Aktunç, 1998)

Ben harbiciyim arkadaş, efendice laflar bilmem, kusura bakma! (Cemile, s. 109)

kulağı kesik (9): Bir konuda deneyim kazanıp ustalık edinmiş kimse. (Aktunç, 1998)

Bıyığı ağarmış bir eski kulağı kesik iç geçiriyordu. (Sokaklardan Bir Kız, s. 125)

matrak (46): Eğlendirici, gülünç, komik (şey, kimse). (Misalli Büyük Türkçe Sözlük)

Matrak memur yol verdi saygıyla. (Bereketli Topraklar Üzerinde, s. 366)

3.1.11. Olumsuz Davranış veya Durum Bildiren Diğer Argo İfadeler

çürükçü (1): Genç-yaşlı, güzel-çirkin ayırmadan her kadınla ilgilenen erkek. (Aktunç, 1998)

Çürükçüydü Edip. (Evlerden Biri, s. 194)

düttürük (1): Zirzop, dengesiz; tuhaf kılıklı, garip giyinişli. (Ersoylu, 2004)

Zaten korkağın, düttürüğün biri. (Sokakların Çocuğu, s. 234)

geyik (15): Karısının ihanetine uğramış erkek. (Güncel Türkçe Sözlük)

Kendini zaptiye nazırı belliyor, geyik! (Murtaza, s. 213)

hanım evladı (20): Nazlı büyütülmüş, çitkırıldım kimse. (Güncel Türkçe Sözlük)

Kısa pantolon giyenlere hanım evladı diyorlardı. (Devlet Kuşu, s. 231)

haybeci (15): Çalışıp emek harcamadan para, çıkar vb. elde etmek isteyen kimse; beleşçi, bedavacı. (Aktunç, 1998)

Kesin lan haybeciler! (72. Koğuş, s. 27)

herifçioğlu (3): Kızılan veya beklenmeyen bir işi yapan erkek. (Güncel Türkçe Sözlük)

Bizim yaptığımız kösele taban fiyatına herifçioğlu ayakkabı veriyor. (Eskici ve Oğulları, s. 89)

kitapsız (3): Zalim, acımasız, merhametsiz (kimse). (Misalli Büyük Türkçe Sözlük)

Allah'tan bile haraç yiyorsun kitapsız! (Bereketli Topraklar Üzerinde, s. 297)

kopil (2): Arsız çocuk, sokak çocuğu. (Misalli Büyük Türkçe Sözlük)

Başta cicaidayının üç oğlundan en büyüğü, mahalleli kopiller ne zaman orospu analı diye üstüne yürüseler iki gözü iki çeşme, kendini ciciannenin kucağına atıyor, sarı saçlı, yuvarlak başını iri memelerin arasına sokup uzun uzun hıçkırıyordu. (El Kızı, s. 321)

kova (5): Futbolda çok gol yiyen (kaleci veya takım). (Güncel Türkçe Sözlük)

Kendini tutamadı, ellerini ağzına siper ederek gücünün yettiği kadar bağırdı: Yuh kova! (Devlet Kuşu, s. 27)

midesiz (19): Uygunsuz tutum ve davranışlar içerisinde olan kadınları kabullenen erkek. (Güncel Türkçe Sözlük)

Fakat biliyor musun, çok midesiz oluyor şu erkekler. (Bir Filiz Vardı, s. 76)

pandispanya (19): Nazlı yetiştirilmiş çocuk, muhallebi çocuğu. (Aktunç, 1998)

Gök tırmalayanların otuzuncu katındaki bir pandispanya çocuğuna küfreder. (Sokakların Çocuğu, s. 91)

serseri mayın (6): Ne yapacağı belli olmayan kimse. (Güncel Türkçe Sözlük)

Şimdiyse arkadaşlarının, serserilik arkadaşlarının, yani serseri mayınların adını bile anmak istemiyor. (Arkadaş Islıkları, s. 240)

tatavacı (6): Geveze, konuşkan lafazan. (Aktunç, 1998)

O tatavacı Yusuf köy yerinde gayri atıp tutardı. (Bereketli Topraklar Üzerinde, s. 323)

uyuz (17): Hoşlanılmayan, sevimsiz kimse. (Güncel Türkçe Sözlük)

Onun için de it, uyuz, gicimik. (Kanlı Topraklar, s. 98)

yağcı (5): Kendisine çıkar sağlayacak olanlara aşırı bir saygı ve hayranlık göstererek yaranmak isteyen kimse; dalkavuk. (Güncel Türkçe Sözlük)

Patron dalkavukları, yağcılar! (Arkadaş Islıkları, s. 210)

3.2. Kadınlara Yönelik Kullanımlar

Bu başlık altındaki argo kullanımlar, daha çok erkeklerin kadınlara yönelik kullanımlarını içermektedir. Olumlu anlamda ilgi çekici bir kadını tanımlamak için “parça, piliç” gibi ifadeler kullanılırken olumsuz veya aşağılayıcı bağlamda “ırzı kırık, postal, şıllık” gibi ahlaki yargı içeren ifadelere yer verildiği görülmektedir. Dolayısıyla bu kullanımların toplumdaki değerler ve cinsiyet rolleri hakkında ipuçları verdiği söylenebilir. İnceleme sonucunda kadınlara yönelik kullanılan 17 argo tespit edilmiştir. Bunlar ifade ettikleri anlamlara göre üç alt başlıkta incelenmiştir.

3.2.1. İffetsizlik, Ahlaksızlık, Metres Hayatı ile İlgili Argo İfadeler

aftos (11): Dost, metres. (Devellioğlu, 1980)

Aftosunu kendi yanında neden çalıştırmıyor da bize yolluyor. (Bir Filiz Vardı, s. 265)

anasının kızı (4): Kız (bakire) olmadığı hâlde öyleymiş gibi davranan ya da kız sanılan kadın. (Aktunç, 1998)

Kız, kız ama anasının kızı. (Müfettişler Müfettişi, s. 210)

gaco (7): Kadın; dost, metres. (Aktunç, 1998)

Atardık gacoları, ver elini Bebek, Emirgan daha ötelere. (Kırmızı Küpeler, s. 122)

ırzı kırık (5): İffetine düşkün olmayan, hafifmeşrep. (Misalli Büyük Türkçe Sözlük)

Allah, ırz ehilleri dururken ırzı kırıklara niçin yardımcı olsundu? (El Kızı, s. 274)

kaşkaltak (4): Toplumca hoş karşılanmayan davranışlarda bulunan kadın.

Abe sülesene pelvan eskisi, naaz çalkalardı bu kaşkaltak! (Sokakların Çocuğu, s. 37)

parlakçı (1): Parlak tipli delikanlılardan, erkeklerden hoşlanan. (Aktunç, 1998)

Kadın parlakçı. Parlak birini görmesin, gördü mü, tamam. (Vukuat Var, s. 39)

postal (26): Erkeklerle düşüp kalkmayı âdet edinmiş, düşkün kadın. (Aktunç, 1998)

Sonra benden alır götürür, sevdiği postala yedirirmiş. (Küçücük, s. 14)

şıllık (3): Basit, edepsiz, bayağı, sürtük kadın. (Misalli Büyük Türkçe Sözlük)

Bardan çıkma bir şıllık tutacak değildi ya! (El Kızı, s. 43)

yelloz (4): Ahlaksız, hafifmeşrep, şıllık (kadın). (Güncel Türkçe Sözlük)

Şimdi gidip gene o Ayten yellozunu bulacaktı sağlama. (Küçücük, s. 28)

yollu (I) (8): Hafif, ahlaki sağlam olmayan, kolayca elde edilebilen kadın. (Misalli Büyük Türkçe Sözlük)

Avrat yolluymuş. (Bereketli Topraklar Üzerinde, s. 153)

zamazingo (3): Evli bir erkekle nikâhsız yaşayan kadın. (Güncel Türkçe Sözlük)

Mühendisin zamazingosu mu? (Sokaklardan Bir Kız, s. 234)

3.2.2. Gençlik, Güzellik Bildiren Argo İfadeler

ilik gibi (4): Çok güzel, istek uyandıran (kadın veya kız). (Güncel Türkçe Sözlük)

İlik gibi kariydı! (Evlerden Biri, s. 194)

parça (2): Güzel, alımlı kız veya kadın. (Güncel Türkçe Sözlük)

Karıya baksana kariya. İyi parça sahiden ha! (Kırmızı Küpeler, s. 141)

piliç (13): Genç ve güzel kız ya da kadın. (Aktunç, 1998)

Boş ver. Piliçlere bak. (Sokaklardan Bir Kız, s. 205)

vardakosta (2): Alımlı, iyi giyimli iri yapılı (kadın). (Aktunç, 1998)

Adam bütün bunlarla mağrur, cızır cızır, kasıla kasıla uzaklaşırken bizimki hep vardakosta, hep afili iskemleyi altına çekti. (Yağmur Yüklü Bulutlar, s. 170)

yavru (54): Genç ve güzel kız, kadın. (Misalli Büyük Türkçe Sözlük)

Üç sulu geçiyordu. Biri Filiz'i gördü. -Yavruya bak, yavruya! (Bir Filiz Vardı, s. 58)

3.2.3. İlişki Kurulan Kadımla İlgili Argo İfadeler

dalga (21): Sevgili, ilişkili bulunulan kimse. (Aktunç, 1998)

Bir dalgan var galiba buralarda? (Kırmızı Küpeler, s. 224)

3.3. Cinsellik ve Fuhuşla İlgili Kullanımlar

Bu argolar hem cinsel eylemleri hem de fuhuş yapan veya bu işten faydalanan kişileri tanımlamak için kullanılmaktadır. Mecaz yoluyla oluşturulan bu kullanımlar, bir yandan yasa dışı veya ayıplanan faaliyetleri gizlemeye yararırken diğer yandan bu faaliyetlerde bulunan bireyleri toplumsal açıdan değersizleştiren, itibarsızlaştıran bir özellik taşımaktadır. Cinsellik ve fuhuşla tespit edilen 10 argo kullanım şu şekildedir:

çaça (36): (Genelevde) Yaşlı, deneyimli fahişe, mama yardımcısı. (Aktunç, 1998)

Şerefsizim, genelevdeki çaça karılar o biçim boyanmaz. (Arkadaş Işıkları, s. 186)

diplomalı (1): Vesikalı, çalışma izin belgeli (fahişe). (Aktunç, s. 1998)

Fakat bozulmamışsa bile içerlemişti şoför, Abanoz'dan diplomalıysa ne diye işletiyordu taksi maksı diye! (Kırmızı Küpeler, s. 110)

dümbük (30): Gizli ve yasal olmayan cinsel ilişki öncesinde aracılık eden kimse; pezevenk. (Güncel Türkçe Sözlük)

Elimden gelse bi gaşık suda boğarım dümbüğü! (Cemile, s. 33)

mama (1): Genelev işleticisi kadın. (Aktunç, 1998)

O günden sonra ne mama ne de Çiçi iflah olmuşlar, biri hastanede, öbürü hapishanede mumlar gibi eriyerek ortallardan silinip gitmişlerdi. (Vukuat Var, s. 7)

motor (2): Herkesle düşüp kalkan, fahişe. (Ersoylu, 2004)

Bırak karıların kızlarının motor, uçak oluşunu, her biri deyyusun teki. (Yağmur Yüklü Bulutlar, s. 170)

muhabet tellalı (4): Gizli ve yasal olmayan cinsel ilişki öncesinde aracılık eden kimse, pezevenk. (Güncel Türkçe Sözlük)

Muhabet tellalı olduğunu öğrenince soğumuş muydu? (Kanlı Topraklar, s. 143)

o biçim (114): Önüne gelenle yatıp kalkan kadın, orospu. (Aktunç, 1998)

O biçimdi işte, trende tanıştıktı. (Arkadaş Islıkları, s. 150)

pasör (1): Birine cinsel ilişki kurma amacıyla yakınlık gösteren kimse.

Nasıl, pasör mü? (Dünya Evi, s. 149)

sermaye (3): Fahişe; genelevde, randevu evinde çalışan kimse. (Aktunç, 1998)

Barcının maksadı genç kadını avucuna düşürmek kocasından ayırmak hevesini aldıktan sonra da pavyonuna sermaye yapmaktı. (Sokaklardan Bir Kız, s. 273)

uçak (1): Fahişe, orospu. (Aktunç, 1998)

Bırak karılarının kızlarının motor, uçak oluşunu, her biri deyyusun teki. (Yağmur Yüklü Bulutlar, s. 170)

3.4. Suç Dünyası ile İlgili Kullanımlar

Suç dünyasıyla ilgili argolar, yasa dışı eylem ve durumların gizlenmesi amacıyla oluşturulan özel bir söz varlığıdır. Bu argo ifadeler, dışarıdan gelenlerin konuşulanları anlamasını engelleyerek bir tür güvenlik işlevi görür. Ayrıca karakterlerin niyetlerini ve sosyal konumlarını da dolaylı biçimde görünür kılar. İnceleme sonucunda suç dünyasıyla ilgili sekiz argo kullanım tespit edilmiştir. Bu kullanımlar iki alt başlık hâlinde incelenmiştir.

3.4.1. Kabadayılık, Bıçkınlık, Serserilik ile İlgili Argo İfadeler

bıçkın (II) (7): Külhanbeyi, kabadayı. (Güncel Türkçe Sözlük)

Öfkelenmiş, elinden az sonra bir kaza çıkacak semt bıçkını öfkesiyle geldi, durdu. (Kırmızı Küpeler, s. 237)

bitirim (281): Külhanbeyi, kabadayı, gangster. (Aktunç, 1998)

Bıçağına sıkı bir bitirim gibi kolunu annesinin elinden çekip kurtardı. (Arkadaş Islıkları, s. 180)

dayı (4): Kabadayı, külhanbeyi. (Misalli Büyük Türkçe Sözlük)

Bas çık bu kahveden! Dayı mısın yani? (Sokakların Çocuğu, s. 88)

kırdı kaçtı (5): Kabadayı, sabıkalı. (Aktunç, 1998)

Eski kırdı kaçtılarından, içeri girmiş çıkmış, tonnan vukuatı var. (Kırmızı Küpeler, s. 255)

santimci (1): Belirli yaralama biçimlerine göre ne kadar hapis yatacağını bilerek bıçak vb. kullanan kimse. (Aktunç, 1998)

Peder sağlamcıymış, biz santimci. (Kırmızı Küpeler, s. 256)

3.4.2. Dolandırıcılık, Hırsızlık ile İlgili Argo İfadeler

arakçı (1): Hırsız. (Aktunç, 1998)

Olmasınlar isterim benim gibi arakçı, üçkâğıtçı hem da. (Sokaklardan Bir Kız, s. 335)

dızdızcı (1): Bir kimseyi para basan bir makine icat ettiği yalanıyla dolandıran kimse. (Aktunç, 1998)

Dızdızcılar didi ağbi di. (72. Koğuş, s. 26)

karmanyolacı (1): Karmanyola yoluyla adam soyan kimse. (Güncel Türkçe Sözlük)

Hanginiz çekmezsiniz it oğlu itler, yankesiciler, karmanyolacılar! (72. Koğuş, s. 26)

4. Sonuç

Argo, toplumun çeşitli katmanlarında kendine özgü bir iletişim aracı olarak varlığını sürdürmektedir. Ortak dilin dışında özel dil statüsünde değerlendirilen argo, bireylerin duygu ve düşüncelerini daha çarpıcı, bazen kırıcı bazen de mizahi bir biçimde ifade etmelerine olanak tanır. Her ne kadar genellikle sözlü dilin bir parçası olarak değerlendirilse de birçok argo sözcük ve deyim zamanla yazılı dile de geçmiştir. Bu geçişte şüphesiz yazarların payı büyüktür. Bazı yazarlar eserlerinde çeşitli amaçlarla argodan yararlanmış, argoyu söz varlıklarının bir parçası hâline getirmişlerdir.

Bu yazarlardan biri olan Orhan Kemal, daha çok alt sınıftan insanların yaşamına odaklanmış, onların dilini eserlerine taşımış, bunu yaparken de argoyu sadece bir anlatım aracı olmaktan çıkarıp karakterlerinin toplumsal kimliklerini ve konumlarını yansıtan bir araç hâline getirmiştir. Argo onun eserlerinde sokakların, gecekonducuların, iş yerlerinin, eğlence mekânlarının, hapishanelerin dilini okuyucuya ulaştıran, böylece anlatıya derinlik katan bir unsura dönüşmüştür.

Bu çalışma, Orhan Kemal'in karakterleri niteleyen argo kullanımları üzerinedir. İnceleme sonucunda bu amaçla kullanılan 127 farklı argo tespit edilmiştir. Bu argoların toplam kullanım sayısı 2330'dur. Elde edilen bulgular, karakterlerin niteliklerini yansıtan argo kullanımının oldukça geniş ve çok yönlü olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda, tespit edilen 127 argo ifade ettikleri anlamlar esas alınarak dört ana başlık altında incelenmiştir.

En yoğun kullanıma sahip olan "İnsanların Çeşitli Nitelikleriyle İlgili Kullanımlar" başlığı altında 92 argo yer almaktadır. Anlam kategorilerine bakıldığında argo sözcüklerin büyük ölçüde saflık, ahmaklık, aptallık (19); olumsuz davranış veya durumlar (15); kabalık, görgüsüzlük (10); düzenbazlık, kötü niyetlilik (8), değersizlik, işe yaramazlık (7) gibi karakterlerin zayıf yönlerini, kusurlarını ve toplumsal açıdan olumsuz görülen niteliklerini hedef aldığı görülmektedir. Bu durum, yazarın argo dilinin temel işlevinin karakterleri eleştirmek, alaya almak veya küçümsemek olduğunu ortaya koymaktadır. Buna karşılık olumlu davranış veya durum kategorisinin altı kullanım ile sınırlı kalması, yazarın argo yoluyla insan niteliklerini ifade etme bağlamında, olumsuz vurguyu olumlu vurguya göre çok daha fazla tercih ettiğini göstermektedir.

"Kadınlara Yönelik Kullanımlar" başlığı altında 17 argo ifadeye yer verilmiştir. Üç alt başlık altında incelenen bu bölümde yazarın iffetsizlik, ahlaksızlık, metres hayatıyla ilgili argo ifadeleri (11) daha sık kullandığı anlaşılmaktadır. Kadınlara yönelik tercih edilen bu argo

sözcüklerde, kadınların çoğunlukla namus ve cinsellik üzerinden tanımlandığı ve bu bağlamda yargılayıcı ve aşağılayıcı bir argo dilinin tercih edildiği söylenebilir. Buna karşılık gençlik ve güzellik bildiren beş örnek, kadınların fiziksel çekicilikleri üzerinden de değerlendirildiğini; yani dış görünüşün kadın imgesinde önemli bir belirleyici olduğunu işaret etmektedir. Ayrıca ilişki kurulan kadınla ilgili tek argo örneğin bulunması, incelenen eserlerde kadına yönelik argo dilinin doğrudan ilişki biçiminden ziyade, ahlaki değerler ve beğeni ekseninde şekillendiğini göstermektedir.

“Cinsellik ve Fuhuşla İlgili Kullanımlar” başlığı altında tespit edilen 10 argo ifade, toplumda konuşulması sakıncalı görülen cinsel davranışlar ile fuhuş sektörünü dolaylı biçimde adlandırmaktadır. Argonun bu işlevi, bireylerin açıkça ifade etmekten çekindikleri kavramları dolaylı yoldan, çoğu zaman da yergi ve küçümseme amacıyla dillendirmesine olanak tanımaktadır. Yazarın bu kullanımlarının da kadınlara yönelik argolarda iffetsizlik ve ahlaksızlık temalarında olduğu gibi, yargılayıcı veya aşağılayıcı bir nitelik taşıdığı da söylenebilir.

“Suç Dünyası ile İlgili Kullanımlar” başlığı altında tespit edilen sekiz argo; “kabadayılık, bıçkınlık, serserilik” (5) ve “dolandırıcılık, hırsızlık” (3) olmak üzere iki ana eğilimi temsil etmektedir. Bu dağılım, tercih edilen argolarda suç olgusunun hem maddi eylemlerden (hırsızlık, dolandırıcılık) hem de davranış kalıplarından (kabadayılık, serserilik) beslenerek şekillendiğini göstermektedir. Yazar tarafından tercih edilen bu argo ifadeler, bireyi yalnızca işlediği bir suçla değil, benimsediği yaşam tarzıyla da yansıtabilmektedir.

Nitelik bildiren “ekmeksiz, kaşkaltak, pasör” gibi argo sözcüklere gerek Güncel Türkçe Sözlük’te gerekse belli başlı argo sözlüklerinde rastlanmamıştır. Öte yandan Güncel Türkçe Sözlük’te “nato mermer nato kafa” şeklinde geçen kullanım, Orhan Kemal tarafından “naki kafa naki mermer” şeklinde değerlendirilmiştir. Bu tür farklı kullanımlar, Türkçenin argo söz varlığının zenginleştirilmesi açısından önem arz etmektedir.

Sonuç olarak Orhan Kemal’in nitelik bildiren argo söz varlığı, karakterlerinin kimliklerini yansıtan bir yapıda olup karakterlerin eğitim düzeyleri, yaşadıkları çevreler, meslekleri ve kişilikleri hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. Bu çalışmanın, argonun edebî metinlerdeki işlevselliği üzerine yapılan araştırmalara katkı sağlaması beklenmektedir.

Beyanlar

Telif Hakkı Beyanı: CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Destekleyen Kuruluşlar: Çalışmada destekleyen kuruluşlar bulunmamaktadır.

Etik Onay ve Katılımcı Onayı: Çalışma etik onay ve katılımcı onayı gerektirmemektedir.

İntihal Beyanı: Bu makale intihal programıyla taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

YZ Araçlarının Kullanımı: Yazar, bu makalenin oluşturulmasında Yapay Zekâ (YZ) araçlarını kullanmadığını beyan etmektedir.

Kaynaklar

- Akar, A. (2014). Türk Sözlükbiliminde tanımsız bir alan: sövgü sözleri. *Dil Araştırmaları*, 14(14), 27-33. <https://izlik.org/JA33TE47FR>
- Aksan, D. (1998). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim 1*. TDK.
- Aktunç, H. (1998). *Türkçenin büyük argo sözlüğü (tanıklarıyla)*. Yapı Kredi.
- Aliş, Ş. (2016). "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Şipsevdi romanında argo kullanımı." (Ed.) E. Gürsoy Naskali & E. Şahin, *Argo*. ka kitap.
- Allan, K., & Burridge, K. (2006). *Forbidden words taboo and the censoring of language*. Cambridge University.
- Altun, N. (2016). "Anlam bilimi açısından argo." (Ed.) E. Gürsoy Naskali & E. Şahin, *Argo*. ka kitap.
- Altundaş, C. (2020). Orhan Kemal'in hikâyelerinde suç ve suçlu. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 4(3), 379-401. <https://doi.org/10.34083/akaded.773549>
- Arkan, Ö. K. (2016). "Argo ve Beyoğlu argosu." (Ed.) E. Gürsoy Naskali & E. Şahin, *Argo*. ka kitap.
- Arslan, M. (2009). *Argo kitabı*. Kitabevi.
- Arslan, M. (2015). Argo. *Türk Dili Dergisi*, (109), 196-221. <https://tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/12/20151225Mehmet%20Aslan%20%20Dilin%20Halleri%20Argo.pdf>
- Aydın, M. (2017). "Lugat-ı Garîbe. Kültür tarihimizde gizli diller ve şifreler." (Ed.) E. Gürsoy Naskali & E. Şahin, *Argo*. ka kitap.
- Aydoğan, B. (2008). Orhan Kemal'in öykülerindeki tekrarlar. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(1), 31-52. <https://izlik.org/JA48TZ32FA>
- Ayverdi, İ. (2010). *Misalli büyük Türkçe sözlük*. Kubbealtı.
- Bezirci, A. (1984). *Orhan Kemal*. Tekin.
- Briz, A. (1996). *El español colloquial: situación y uso*. Arco Libros.
- Bulunmaz, B. (2012). Türk basın tarihi içerisinde Demokrat Parti dönemi ve sansür uygulamaları. *Öneri*, 10(37), 203-214. <https://izlik.org/JA85RW38RD>
- Burke, D. (1998). Without slang and idioms, students are in the dark. *ESL Magazine*, 1(5), 20-23. <https://www.scribd.com/document/79721820/Without-Slang-and-Idioms>
- Coleman, J. (2012). *The life of slang*. Oxford University.
- Çetin, N. (2003). *Roman çözümleme yöntemi*. Öncü.
- Çetişli, İ. (1998). *Batı edebiyatında edebî akımlar*. Kardelen.

- Çifçi, M. (2006). Argonun niteliği ve argoya bakış açımız. *Türk Dünyası İncelemeleri*, 6(2), 297-301. <https://izlik.org/JA93AZ59MF>
- Devellioğlu, F. (1980). *Türk argosu- inceleme, sözlük*. Aydın.
- Eble, C. (1996). *Slang & sociability: in-group language among college students*. University of North Carolina.
- Ersoylu, H. (2004). *Türk argosu üzerinde incelemeler*. L&M.
- Garcia, B. E. (2017). *Slang knowledge among non-native students of English and Spanish*. (Tez No. 174091) [Yüksek lisans tezi, Jaime I University-Castellón] <http://hdl.handle.net/10234/174091>
- Güneş, İ. T. (2016). Ağır Roman'da argo kullanımı ve eserin söz varlığına etkisi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (55), 305-317. <https://izlik.org/JA99WR68KF>
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Hız, N. (2021). *Bir şehir sözlüğü: Orhan Kemal'in Adana'sı*. Everest.
- İmer, K. (2016). "Türkçe Sözlük'teki argo ögeler." (Ed.) E. Gürsoy Naskali & E. Şahin, *Argo*. ka kitap.
- Karaağaç, G. (2022). *Dil bilimi terimleri sözlüğü*. TDK.
- Kefeli, E. (2016). "Edebiyat argo ilişkisi." (Ed.) E. Gürsoy Naskali & E. Şahin, *Argo*. ka kitap.
- Koç, A. (2016). "Argoda kadın." (Ed.) E. Gürsoy Naskali & E. Şahin, *Argo*. ka kitap.
- Mangır, M. (2011). Osman Cemal Kaygılı'nın söz varlığında argo. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (30), 233-252. <https://izlik.org/JA87HM36WJ>
- Mencken, H. L. (1970). *The American language*. Alfred A. Knopf.
- Narlı, M. (2020). Orhan Kemal romancılığının nitelikleri / yenilikleri. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*. 4(3), 33-44. <https://doi.org/10.34083/akaded.750160>
- Özaydın Yakıştıran, B. (2020). Orhan Kemal'in hayatını otobiyografik romanlarından okumak. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 4(3), 355-378. <https://doi.org/10.34083/akaded.744879>
- Özkan, N. (2016). "Gizli dil olarak argonun fonksiyonu üzerine." (Ed.) E. Gürsoy Naskali & E. Şahin, *Argo*. ka kitap.
- Partridge, E. (1954). *Slang today and yesterday*. Routledge & Kegan Paul Ltd.
- Sağol, G. (2002). "Argo Sözlükleri." (Ed.) E. Gürsoy Naskali & G. Sağol, *Türk kültüründe argo*. Stichting SOTA.
- Şen, M. (2016). "Argo kelimeleri üzerine." (Ed.) E. Gürsoy Naskali & E. Şahin, *Argo*. ka kitap.

Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Güncel Türkçe sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 10-18 Eylül 2025.

Uğurdağ, C. (2020). Orhan Kemal'in Ekmek Kavgası adlı hikâye kitabında temalar. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 4(3), 335-345. <https://doi.org/10.34083/akaded.759516>

Yağmur, K., & Boeschoten, H. (2016). "Dilbilim yöntemleri ışığında argonun incelenmesi." (Ed.) E. Gürsoy Naskali & E. Şahin, *Argo*. ka kitap.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.

Extended Abstract

Slang is a special language that exists outside the standard language, generally used in the lower strata of society or within specific social groups to ensure secrecy, and has highly negative connotations. Although slang, which continues to exist as a unique means of communication in various strata of society, is generally considered part of the spoken language, many slang words and expressions have also entered the written language over time. This study examines the concept of slang, briefly explaining what slang is, its characteristics, formation, the needs it fulfills, and its relationship with the language and literature it is associated with, drawing on the views of researchers. On the other hand, it evaluates the use of slang by Orhan Kemal, one of the important names in Turkish literature with his works of various genres.

Slang, which creates a unique field of expression by transcending the boundaries of the common language in the lower strata of society, generally consists of a series of expressions that are considered crude or humorous. Slang, which helps individuals strengthen their attachment to the social groups they belong to and express themselves, has always been a reflection of the social and cultural structure of societies. Serving as a kind of encryption against the outside world, slang has found a wide range of uses, from the streets to literature, from professional groups to social media, making significant contributions to the development of language.

Creating slang is much more than just randomly putting words together. The formation of slang requires a mental and cognitive process that involves understanding the subtleties of language, assigning new meanings to words using their connotative values, and expanding existing language rules. This is only possible with a certain mental capacity and language skill. Therefore, we can define slang as a form of language that is the product of quick wit and linguistic creativity.

There are various needs behind the use of slang. Some of these include playing with language, conveying indirect messages, keeping communication within a specific community, challenging authority, and strengthening group identity in small groups.

Slang is a structure that can be forgotten or disappear over time. One reason for this is that slang mostly exists in spoken language. The disappearance of the environment in which slang is spoken can lead to the disappearance of slang itself. Another reason is the deciphering of slang words. This mostly concerns its use in written literature. The use of slang in literary works may vary depending on the author's purpose and the genre of the work. Orhan Kemal, a writer who focused more on the lives of lower-class people, brought their language into his works and, in doing so, transformed slang from merely a means of expression into a tool that reflected the social identities and positions of his characters. In his works, slang became an element that conveyed the language of the streets, shantytowns, workplaces, entertainment venues, and prisons to the reader, thus adding depth to the narrative. Ultimately, Orhan Kemal used slang not only as an element of linguistic richness but also to enhance realism, deepen his characters, and strengthen his socially critical perspective based on his experiences.

The study revealed slang expressions found in Orhan Kemal's works that express various characteristics of the characters (physical, mental, and behavioral characteristics, personality, age, profession, talent, economic and social status, etc.). It was understood that the slang expressions selected in Orhan Kemal's realistic narrative, based on his power of observation, particularly in line with the characters' class positions, social environments, and behavioral characteristics, exhibited a distinct linguistic diversity.

The analysis revealed that the 127 slang terms identified were concentrated in areas such as personality, sexuality / prostitution, fraud, gangsterism, and economic status. The findings show that slang words reflecting the characters' personalities were used more frequently. Most of the slang terms describing personality focus on the characters' weaknesses and flaws. Slang related to sexuality / prostitution is generally associated with male characters' words referring to female sexuality. The use of slang related to fraud is directed at fraudsters. Orhan Kemal's slang vocabulary, which indicates qualities, reflects the identities of his characters and provides important clues about their educational levels, the environments they live in, their professions, and their personalities. Furthermore, some words denoting qualities are not found in major slang dictionaries. Such different uses are important in terms of enriching the slang vocabulary of Turkish. This study is expected to contribute to research on the functionality of slang in literary texts.